

Miquel PARETS: *Crònica. Llibre I/1*, volum I, a cura de M. Rosa Margalef (estudis introductoris de James S. Amelang, Antoni Simon i Xavier Torres), Barcelona, Editorial Barcino, 2011, 438 pàgines.

És un goig poder ressenyar el primer volum de l'edició de l'original en català de la crònica de Miquel Parets, l'assaonador barceloní del segle XVII. Lamentablement, durant més de dotze dècades, hem hagut de consultar l'edició en castellà de Celestí Pujol i Camps de la Real Academia de la Historia de Madrid (*Memorial Histórico Español*, toms XX-XXV) de 1888-1893. Amb tot, l'edició de Pujol i Camps, encara haurà de ser consultada, no pas per la crònica sinó per l'abundant documentació que acompanya el text de Miquel Parets relativa a la guerra dels Segadors, en aquest cas en les llengües originals. La correspondència administrativa de l'Arxiu de la Corona d'Aragó verifica que la feina de recerca i transcripció d'aquesta documentació fou tasca de Francesc de Bofarull. Com en altres ocasions, així, per exemple, pel que fa al dietari de les corts de Pau Claris, som davant d'una edició que no surt ben bé del món institucional acadèmic si no del treball tenaç de M. Rosa Margalef i de la voluntat de l'Editorial Barcino. Des de 1978 hi ha hagut un esforç, especialment per part de l'Editorial Curial, a través de la col·lecció Biblioteca Torres Amat, d'editar dietaris o cròniques sobretot dels segles XVII i XVIII, arribades i consultades en manuscrit fins als nostres dies. Pel que fa al text de Parets, fa més de dues dècades, James S. Amelang i Xavier Torres van posar al nostre abast el text català de la crònica relatiu a la pesta de 1651 (Eumo Editorial, 1989). Fins fa ben poc, els segles moderns no havien trobat acollida en la Biblioteca Els Nostres Clàssics de l'Editorial Barcino, centrada en textos medievals. Per totes aquestes

raons, cal considerar una fita dins la nostra historiografia l'inici de l'edició de «Dels molts sucesos que han succeyt dins Barcelona y en molts altres llocs de Catalunya dignes de memòria...» de Parets, una crònica no oficial d'un plebeu, que, a més de ser un valuós testimoni de la guerra dels Segadors i de la pesta de 1651 és, tal com ens diu en el prefaci M. Rosa Margalef, «un immens retaule en què apareixen representades les més diverses facetes de la vida barcelonina de l'època» (p. 6). El text català, conservat a la Biblioteca Universitària de Barcelona, és considerat un testimoni autògraf. El primer volum d'aquesta edició ve presidit per uns valuosos estudis introductoris de tres historiadors significats sobretot en la història dels catalans del segle XVII, que són una important contextualització de l'autor i la seva època.

El treball biogràfic de James S. Amelang (p. 11-74) situa el complex medi familiar de Miquel Parets (tres casaments i dotze fills dels quals nomes li sobrevisqueren dos nois i una noia) i els vincles d'amistat i de veïnatge de l'assaonador. Ho fa amb informació bibliogràfica, informació sortida de la mateixa crònica i també a partir d'una minuciosa recerca en fonts de primera mà que, malgrat les limitacions de les troballes pel que fa al mateix Parets (per exemple, no ha pogut ser localitzat el testament ni li ha estat possible conèixer els seus ingressos o el seu patrimoni) li serveixen per situar el context del parentiu en el qual l'apadrinament reforçava aliances en matèria de professió i negocis i li permet observar una xarxa de sociabilitat concentrada «al voltant dels parents i dels mestres artesans que treballaven en el ram de la pell» (p. 33). Amelang dedica uns pàgines molt interessants a l'ofici de la pell, la seva organització, els seus tres nivells (blanquers, assaonadors i acabats), el seu paper dins el govern municipal barceloní i la situació modesta de Parets, un assaonador actiu dins la corporació i la ciutat, però més proper als sabaters que no als blanquers, el sector més ric del ram de la pell. L'inventari *post mortem* de Parets (1661) permet a Amelang saber que vivia a la part alta del barri de la Ribera, al carrer d'en Coromines davant el portal de Sant Jacint de Santa Caterina en l'establiment enderrocat el 1837, però no fou enterrat a Santa Maria del Mar sinó a la veïna església de Sant Cugat del Rec. Observa l'associació del treball de la pell amb jueus i conversos i que «el nom de Parets figura entre els mercaders conversos més importants de la Barcelona de finals de l'època medieval» (p. 37). Segons Amelang el casament amb Marianna Vinyes eixamplà l'horitzó de Parets, ja que el relacionà amb apotecaris i botiguers vinculats al comerç d'importació i segurament activà «una certa "connexió francesa"» (p. 55). La seva inserció en la vida gremial i municipal explicaria els seus contactes amb un ampli ventall interestamental entre els quals l'impressor Antoni Lacavalleria que, en part, podria explicar el domini en lectura i escriptura de Parets, una vocació lectora poc comuna, i la seva capacitat d'aplegar notícies, sovint procedents de les relacions sortides de la impremta, com verifiquen les anotacions de M. Rosa Margalef. En qualsevol cas Amelang demostra que hi ha nexes entre el treball del cuiro i l'alfabetització (pergamí, enquadernació). Els inventaris *post mortem* dels assaonadors mostren que posseeixen llibres i papers autògrafs. Amelang extreu de l'anonimat l'assaonador Joan Ponç (m. 1660) del cercle social de Parets, el qual feia funcions de mestre d'escola en el seu obrador. Per a Amelang l'obra de Parets és una crònica urbana que reuneix afers polítics i militars i crònica testimonial de la vida urbana i a estones autobiogràfica. És poc conegut el grau d'alfabetització popular de la Barcelona moderna; amb tot, el cas del cronista menestral Parets es pot considerar poc freqüent, si bé no és un cas aïllat, com demostra la bibliografia nacional i estrangera que Amelang ofereix i en la qual destaca la presència d'aquest gènere, entre el dietari i la crònica, en l'àmbit dels Països Catalans. Aquests autors solen escriure pensant en la família. Amelang, acaba la seva contribució destacant que el text català conservat a la Biblioteca de Barcelona que ara s'edita és un testimoni possiblement autògraf i tal vegada una còpia a partir de l'original feta pel mateix

Parets, explica l'existència de traduccions castellanes i indica que fou Pujol i Camps el qui feu la identificació de l'autoria de la crònica.

Antoni Simon escriu sobre l'època de Parets que identifica com «un temps de guerra i de revolucions» (p. 75-127). L'estudi de Simon posa l'accent en el contrast entre el sentiment de poder de la monarquia hispànica en el segle XVII («Dios es español», p. 78) i la crisi de les bases humanes i materials de Castella, marc en el qual la política imperial exigia centralització i uniformització per mobilitzar recursos destinats a la guerra i terreny abonat per facilitar l'esclat del patriotisme de la guerra dels Segadors. Aquest conflicte que «ocupa [...] la part més extensa del testimoniatge escrit de Miquel Parets» (p. 80), serveix a Simon per assenyalar la presència en el segle XVII de dos models d'estat divergents, el teòric d'un poder absolut, ben instal·lat a Castella i el del principi de llibertat i de l'imperi del dret, ben genuí a Catalunya. L'exposició dels dos models és l'excusa per fer una breu relació dels teòrics del poder, sobretot europeus, del segle XVI i dels juristes i historiadors catalans, sobretot del segle XVII. Simon fa un seguiment i interpretació dels fets polítics i militars haguts a Catalunya des de les corts inacabades de 1626 fins a 1660 i en la seva exposició intercala moltes de les opinions, observacions o esments del relat de Parets i d'altres cronistes coetanis. Amb aquestes referències Simon reforça la visió historiogràfica amb l'apreciació testimonial de l'època: la marxa del rei sense clausurar les corts, retirant-se: «molt falló, a la posta, sense donar-ne rahó a ningú» (p. 89); la reacció popular contra l'intent del lloctinent d'aplicar la regalia de la clau del comte, que en cas d'aplicar-se: «se perdia Barcelona, perquè se fora alborotat lo poble quantra ell y ne agueren fet un mal joch» (p. 93); la política d'allotjaments i la presó de Tamarit perquè s'hi oposava: «lo rey volia allotjar deu mil soldats dins Barcelona, y la terra may no y volia consentir» (p. 96), entre moltes altres referències. Simón observa l'abast antisenyorial i antioligàrquic dels enfrontaments socials posteriors a la recuperació de Salses; la política de dissimulació de la monarquia; els límits de les simpaties de Parets pels amotinats del corpus de sang, tot i haver afirmat primer que la gent de la ciutat estava a favor dels segadors «perquè ells fèyan lo que devían fer per profit de la terra» (p. 99), de la mateixa manera que observa el trànsit de Parets de la lleialtat dinàstica al patriotisme popular. Simon familiaritzat amb les cròniques de l'època, la col·lecció Biblioteca Torres Amat citada abans n'és un exponent, ja he dit que també aporta referències testimonials d'altres cronistes, així de l'esfereït Bartomeu Llorençí, oficial menor de l'administració virregnal que, davant la revolta, escrivia: «no i havia ome segur en sa casa» (p. 100), la qual afirmació lliga prou bé amb l'avís d'un confident de setembre de 1640: «no-s pot negociar bé sinó amb las armas... y no fan cosa bona sinó per por» (p. 102). L'estudi de Simon segueix amb la revolució política i l'aliança amb França. Observa la importància de la Junta General de Braços, la qual és identificada per Parets «com unes cors, y encara més que cors, que feren venir síndichs de totes les viles y llochs de Catalunya» (p. 104). Observa, també, com el rei passava a ser només «rey de Castella» per part del pagès Joan Guàrdia de l'Esquirol (p. 105) i destaca la ja famosa frase de Parets «aquesta terra tan solament no podia sustentat la guerra quantra lo poder de un rey, que tanbé no se oposàs en nòstron favor un altro rey tan poderós com ell» (p. 106), així com la veneració de Parets per Pau Claris: «seria menester alzar una estàtua de bronze per memòria sua» (p. 115), o la lamentació de Tormé i Liori contra «el atrevimiento» català «contra el más poderoso monarca, sabiendo que el erario de la Generalidad estava totalmente apurado» (p. 106). Simon passa revista als principals textos argumentals de l'alçament català o papers de guerra, al fracàs de les mediacions i a la interessant comparació de Tormé Liori de la campanya del duc d'Alba sobre els Països Baixos del segle XVI amb la campanya del marquès de los Vélez sobre la Catalunya del XVII. La pressió militar és el dic contra l'opció republicana. Simon en aquesta exposició no sols ha fet ús dels seus coneixements dels dietaris coetanis particulars, sinó

també del dietari de la Generalitat, de la documentació aplegada per Pujol i Camps i de documentació inèdita de l'Arxiu de Simancas. Setge, pesta, capitulació, nou equilibri polític, continuació de la guerra i Tractat dels Pirineus són el corolari de l'exposició. Parets acusa l'impacte final de la situació: «teniem en aquell tems en Catalunya les tres plagues majors que Déu pot enviar a un poble, que eren fams, pesta y guerra», que totes aquestes plagues hi eren amb abundància (p. 118-119), mentre el jornalero d'Espinelves Joan Pey el 1653 crida espontàniament: «Ni França, ni Espanya, sinó visca la terra y muïra el mal govern» (p. 125). Finalment, Parets copiava el text íntegre del Tractat, negociat d'esquena a les institucions catalanes, però ni ell ni el pagès Joan Guàrdia no mostren cap entusiasme «perquè lo soldats may se'n són acabats de anar» (p. 126). Un útil escrit ple de referències importants dels coetanis.

El text de Xavier Torres, també se centra en l'època de Parets però des de la perspectiva de voler esbrinar la ideologia d'un menestral i en definitiva la ideologia popular que va transitar del dinasticisme al patriotisme en el context d'una guerra cruenta entre el rei i la terra. Per a Xavier Torres el dietari de Parets és «un testimoni sense parangó; i això, tant per l'autoria de l'escrit essencialment popular, com per la manifesta voluntat compilatòria de l'autor, la qual cosa el portarà a fer seva tota aquella informació impresa que li arribava a les mans» (p. 130) i per la condició de ser «un punt de vista particular i no gens freqüent sobre el conflicte, “des de baix” o gairebé» (p. 131). Xavier Torres insisteix en la raresa del text testimonial i la primera intenció és situar la condició estamental de Parets: «Parets era, abans de tot, un menestral de l'anomenada “mà menor” de la ciutat de Barcelona» (p. 132); i remarcar quina era la representació de la mà menor en el govern de la ciutat després dels trasbalsos del segle xv i les ambicions dels menestrals durant els segles xvi i xvii. Torres indica prou bé la distància entre uns menestrals pertanyents a una corporació reconeguda i el poble menut, és a dir, el «gruix de la població urbana sense ofici ni benefici que s'amuntegava al Raval o al vessant portuari del populós barri de la Ribera» (p. 135). Els primers solien témer el crit de «Visca la terra», com manifesta el mateix Parets i «tanmateix –escriu Torres–, el desencadenament de la guerra dels Segadors alterà dràsticament moltes de les percepcions –si no els prejudicis estamentals– de la mà menor» (p. 137). Torres observa, amb un suport bibliogràfic nacional i estranger important, el paper i la versalitat del «privilegi» en la història política de l'antic règim, del qual no es pot descartar ni el seu caràcter estamental amb moltes graduacions (de la noblesa als artesans) i amb representació que ens obliguen a verificar «l'existència d'una ‘esfera pública popular’» (p. 144), ni descartar el seu caràcter territorial, que, en aquest darrer cas, cal entendre en termes d'identitat política, fos l'autogovern català o els autogovernos urbans. Ni l'afer de la cobertura davant del rei de la ciutat de Barcelona, ni el sentiment polític de Parets, ni el paper de la publicística del període s'entendrien sense tenir present aquest aspecte de la societat estamental. Per aquesta raó Torres conclou que «la història social, doncs, ja no pot ser simplement aquella “història sense política” preconitzada fa més de mig segle per G. M. Trevelyan» (p. 145). Torres fa un repàs de l'acció política dels artesans de la Barcelona dels segles xvi i xvii i d'aquest balanç en dedueix uns menestrals barcelonins amb voluntat política pròpia la qual desemboca en un patriotisme defensor de les constitucions, tot i haver mostrat poc abans una autèntica fidelitat dinàstica o «monarquisme ingenu» (p. 151). Els fets de 1640 alteraren en Parets tant els fins aleshores sinònims rei i pàtria com les prevencions corporatives menestrals envers el poble menut, i Parets pot emprar el mot *poble* com un cos revoltat indiferenciat sense prevencions corporatives. D'ençà de 1640, comença només a distingir entre *grossos* i *menuts* i fa un ús cada vegada més freqüent dels termes *pàtria* i *terra* en termes de comunitat política i en contraposició al terme rei, encara que durant un temps la imputació dels mals s'atribueixin sobretot al comte duc. La publicística ha pogut contribuir a aquestes altera-

cions. Ara el poble menut esdevé més redemptor que perillós i Parets fa una interpretació de la batalla de Montjuïc més social que miraculosa, es tracta d'un realisme menestral que assimila defensa de Montjuïc amb defensa de les constitucions, de la mateixa manera que Espanya i el rei esdevenen una mateixa cosa. El 1652 s'imposava el desengany i Torres verifica com Parets atribueix la derrota a l'«enbisió» i la «privança» de sectors consistorials que haurien anteposat «lo bé particular y sos propis interessos» i que són vistos com els qui «llànsan a perdre las repúblicas» (p. 162-163), amb la qual cosa, Parets quedava orfe de dinasticisme i de patriotisme.

M. Rosa Margalef clou els estudis introductoris amb un text dedicat a la llengua i la literatura en la crònica de Miquel Parets. Ens informa dels tres manuscrits en català i dels quatre en castellà existents i fa la descripció del text pres com a base de la seva edició (manuscrits 224 i 225 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona) el qual considera «obra d'una mateixa mà», «majoritàriament escrit a ratlla tirada» (p. 166) i text autògraf. «No sembla una hipòtesi excessivament agosarada proposar que es tracti de volums autògrafs del mateix Miquel Parets, tal com s'afirma a la primera guarda del ms. 224» (p. 168). Tot i que encara no ha estat resolt si existí un dietari previ, fa seva la hipòtesi en aquest sentit d'Ame-lang pel fet que la narració de Parets és retrospectiva. Per a Margalef l'edició castellana de Pujol i Camps es basa en un manuscrit del segle XVIII i tot una sèrie d'indícis demostren que la traducció fou posterior a la mort de Parets. Per a Margalef Parets és un assaonador grafòman que barreja fets que ha viscut o li han explicat amb la còpia de fullets impresos de l'època que consignaven els esdeveniments, còpia que «no impedeix que hi intervingui, fent-hi modificacions» (p. 172). «Parets –escriu Margalef– va utilitzar en la redacció de la seva crònica, amb tota certesa, almenys quaranta-un fullets» (p. 172). Cal indicar, aquí, la feina ingent que ha portat a terme M. Rosa Margalef no sols en la transcripció del text, amb criteris d'edició rigorosos, sinó també en l'anotació i en la verificació de les fonts de Parets o fins i tot en la contrastació que fa de la narrativa de Parets amb d'altres fonts documentals des del Dietari de la Generalitat fins a la documentació aplegada per Pujol i Camps i l'esforç bibliogràfic, per tal de contextualitzar al màxim el text de Parets. La crònica és contemplada per Margalef, no sols com una narració històrica, sinó també com «un text en què l'autor fa un ús habitual de recursos retòrics i literaris» (p. 174) amb breus retrats i semblances, descripcions de festes, anecdotari de guerra, opinions i reflexions i prudents consells. «Una narració variada, sorprenent i, de vegades, dramàtica, capaç d'atrapar el lector» (p. 174).

Aquest primer volum va de 1626, l'any de vinguda del rei a celebrar cort general, que vol dir que Parets va començar a escriure quan només tenia setze anys, fins a la derrota de la defensa de Martorell el 21 de gener de 1641, pocs dies abans de la batalla de Montjuïc. De la lectura directa de la crònica se'n poden treure profits històrics inesgotables i de caràcter molt divers: la presència de la cavalleria lleugera de Perpinyà; els cerimonials de recepció de reis i aristòcrates; les múltiples disfresses dels cavallers en els saraus, per les quals es pot observar quina visió tenien de la diversitat identitària humana; la presència dels moros; les desfilades festives dels gremis; el simulacre festiu de combats navals; les devocions de Ramon de Penyaforat o de Santa Madrona, Sant Oleguer o Sant Sever; les mobilitzacions urbanes en cas de perill; la il·luminació de la ciutat en temps de festes; el paper de la música i la tipologia dels instruments musicals; l'actuació de la inquisició; el combat religiós contra la sequera; la descripció de tempestes; el reconeixement dels màrtirs del Japó de 1628 amb dibuix i tot; les referències als sermons; les indicacions sobre l'ús de català o el castellà en determinats moments; la crueltat de l'època en nom de la religió: així el moro que, sota promesa, es bateja per salvar la vida i no li val (p. 233); les notícies sobre la flota d'índies, l'omnipresència de la vida monàstica masculina i femenina a Barcelona; les tensions identitàries entorn de l'elecció de provincials cas dels mercedaris (p. 241); la pre-

sència de les galeres en la vida quotidiana de la ciutat i les tensions amb els soldats de les d'Espanya; l'animositat envers els genovesos; la funció i descripció de la tapisseria de la Diputació, els torneigs o fets com la fam de 1631, sense oblidar la percepció del cronista sobre els estaments, la política i les institucions ni oblidar les expressions o frases fetes o la presència de castellanismes, tan importants per a la història de la llengua. No cal dir que l'afer dels quints, o el setge de Leucata, o el setge de Salses o els fets de Santa Coloma de Farners o la jornada del Corpus de Sang, o el bombardeig de Perpinyà, o la traïció de Tortosa, o els fets d'Illa, entre d'altres, tenen narració pròpia. Si bé s'observa en Parets el pas del dinasticisme al patriotisme rebel, també l'observem crític amb els excessos de molta «brivonalla» barrejada amb la gent de la terra (p. 369), encara que no deixa de considerar traidors als jutges de l'Audiència. Parets, no té excessiva compasió pel comte de Santa Coloma, si bé en un moment donat diu: «ni may s'és vista mort tant deditxada de un virey: veure un omo que governave un regne, y tan estimat del rey, veure'l mort a la vora de la mar» (p. 367), en un altre afirma: «Y ell era la culpa de tot; per lo tant, ell ho pagà, de manera que estigué ben pagat» (p. 361). És fa prou evident, en plena Junta de Braços i de resistència contra els soldats del rei el sentiment de Parets per un país que es vol «conquistar» per «aniquilar las aziendas y vidas» i «poblar-la de altra nasió» (p. 380).

Cal agrair de totes totes el treball de M. Rosa Margalef, i aspirem a disposar de l'edició de la resta de la crònica ben aviat.

EVA SERRA I PUIG